

Segner Ján Andrej (1704-1777) :)

Fyzik, matematik, astronóm. Profesor univerzity v Halle, preslávil sa vynálezom tzv. Segnerovho kolesa.

Rodina Segnerovcov sa asi v polovici 16. storočia prisťahovala do Sv. Jura. Táto svätajurská časť rodiny patrila medzi privilegované vrstvy mesta. Niekoľko pokolení Segnerovcov vo Sv. Jure nosilo v rukách richtársku palicu. Po čase sa niektorí Segnerovci usídlili v Prešporku a „prenikli“ medzi patricijské rodiny, získali šľachtstvo a erb vďaka predkovi Michalovi, ktorý odvážne bojoval proti Turkom. Jedným z prisťahovalcov bol Michal Segner, ktorý v Prešporku kúpil starší dom asi sto metrov nižšie od Michalskej veže.

V roku 1648 dom prestaval a dal mu novú tvár. Táto stavba je bratislavskou kultúrnou pamiatkou a aj v súčasnosti sa domu na Michalskej ulici číslo 7 hovorí Segnerova kúria. A práve v tomto dome sa otcovi Michalovi a matke Márii Žofii Fischerovej v roku 1704 narodil neskorší polyhistor a svetovo uznávaný vedec Ján Andrej Segner.

Keď mal Ján Andrej štyri roky, zomrela mu matka. Ťarcha výchovy bez matky ležala na ramenách starého otca a otca. Starý otec často chodil s vnukom do Mlynskej doliny k rieke Vydrica, kde Segnerovci postavili mlyn. Mlynské kolesá poháňal vodný prúd a iskrovitý šplechot kvapiek učaroval malému Andrejovi. Hovorí sa, že tieto pohyby v mlyne utkveli Andrejovi v pamäti, a dokonca ho inšpirovali pri jeho vynáleze v hydraulike, čo bolo Segnerovo koleso.

Prednosť dostala matematika a láska

Ján Andrej dorastal a začali sa jeho roky vzdelávania. Najskôr navštevoval evanjelické lýceum v Prešporku, potom v Rábe a napokon v Debrecíne. Po strednej škole sa rozhodol pre štúdium medicíny na univerzite v Jene. Práve tu zistil, že okrem medicíny má rád aj iné predmety ako matematiku a fyziku.

Po získaní titulu sa vrátil späť do Prešporku. A rok si obliekal biely plášť. V roku 1732 prišla ponuka z Jeny. Na univerzite sa uvoľnilo miesto profesora matematiky. Prednosť dostala matematika a taktiež láska. V Jene totiž bývala Marianna Karolína Teichmeyerová, dcéra jeho profesora zo štúdií. V ten rok sa s ňou aj oženil. O tri roky neskôr sa im narodila dcéra Sofia Frederika a o ďalšie tri roky neskôr syn Ján Wiliam. Nakoniec s rodinou odišiel do Halle, kde sa stal vážnym profesorom. Všade, kam prišiel, písal štúdie. Matematika, medicína, fyzika aj chémia tvorili základ jeho diel.

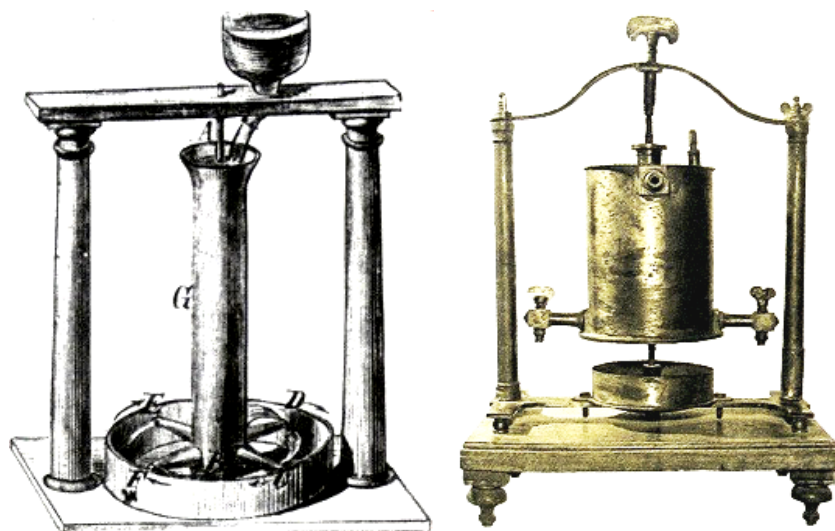
Prednášal na lekárskej fakulte, no venoval sa aj astronómii. Jeho pozornosť pútala taktiež botanika a poľnohospodárstvo. Napríklad na dezinfekciu pšenice odporúčal oxid siričitý a na hnojenie pôdy popol z dreva. Niektorí historici uvádzajú, že je autorom takmer 80 titulov kníh. Jeho výskumy ho zaradili medzi najväčších vedcov vtedajšieho sveta.

No najväčší význam malo zrejme Segnerovo koleso. Ide o valcovitú nádobu, z ktorej zospodu vychádzajú zohnuté vodorovné ramená. Z nich vyteká voda, ktorá rozkrúti nádobu opačným smerom. V podstate ide o zákon akcie a reakcie. Voda tečúca jedným smerom otáča nádobu druhým smerom. Tento nápad neskôr spracoval švajčiarsky polyhistor Leonard Eulen. Objav mal význam v neskorších časoch pri výstavbe turbín, a dokonca vo vývoji rakiet.

Počas svojho života sa stretol s mnohými učencami vtedajšej doby, ktorí ovplyvnili jeho smerovanie. Na

evanjelickom lýceu v Prešporku to bol najmä Matej Bel, ktorý v ňom vzbudil záujem o exaktné vedy. Na jeho smerovanie mal veľký vplyv aj ďalší polyhistor, Samuel Mikovíni.

Zomrel náhle pár dní pred svojimi 73 narodeninami na nahromadenie krvi v žalúdku. Jeho hrob je na cintoríne Stadtgottesacker v Halle. Aj dnešná Bratislava má na svojho slávneho rodáka spomienku. Na dunajskom nábreží pripomína Segnera socha, ktorej autorom je akademický sochár Alexander Vika a architekt Miloš Gašparec. A ak sa niekedy pozrieme na večernú oblohu, kdesi medzi nekonečnom hviezd je aj planétka, ktorá nesie meno Jána Andreja Segnera.

Zdroje

Prevzaté a upravené z:

- Ivan Szabó, *Významné osobnosti starého Prešporka*, vydavateľstva Perfekt.